

İLKOKULDA ÜSTÜN ZEKÂLİ ÇOCUK

James J. GALLAGHER

Çev. Asis. Ayşe Gül ATAMAN

Amerikan kamu oyunun, üstün zekalı çocukların eğitimi sorunu yönünde hızla oluşması son on yılda dikkate değer olaylardan biridir. Bu ilginin gücü ve kapsamı çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerde açıkça gösterilmiştir.

Radyo ve TV deki sayısız seminer ve açık oturumlarda da bu sorun ele alınmıştır. Bunun yanı başında, meslekî açıdan eyaletler ve ulusal çapta yapılan toplantılar da bu yönden başka bir belirtidir.

Bu makale ve tartışmaların genel sonucu şöylece özetlenebilir:

1. Kendimizi dünya önderliğine hazırlamak için en elverişli alan, eğitim sistemimizdir.

2. Üstün zekalı çocuklar ulusal kaynaklarımızın en önemlileri arasındadır.

3. Eğitim sistemimiz bu çocuklar için en elverişli olanakları sağlamamıştır.

Son zamanlarda yapılan suçlayıcı eleştiriler, üstün zekalı çocukların gereksinmelerini karşılayabilmek çabası içinde olan okul yöneticilerini husuzsuz kılmaktaysa da bu çocuklara yönelik eğitim amaçlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Üstün Zekalı Çocuk Kimdir?

Belirli bazı zeka testleri ile ölçülen anlıksal yetenekler, üstün zekalı çocukların tanımlanmasında kullanılan en yaygın özelliklerden birisidir. Bu ölçerler, yargılama, sözlü kavramları tanımlama, önemli özellikleri algılama ve geçmiş yaşantıları şimdiki duruma uygulayabilme yeteneklerini ölçmeye çalışır. Bu gibi sorunları, çözme yeteneğinin okul başarısı ile kesin bir ilişkisi olduğu görülmüştür.

Quincy, Illinois, Portland, Oregon gibi bölgelerde üstün zekalıların daha kapsamlı tanımlanmaları yapılmıştır. Değinen bu yerler,

yüksek düzeydeki anlksal yeteneğe sahip çocuklardan başka, belirli alanlarda üstün ve sürekli beceri gösteren çocuklarla da ilgilenmiştir. Müzik, plâstik sanatlar, toplumsal ilgiler v.b alanlarda üstünlük gösteren çocuklara yönelik özel tedbirler de bu bölgelerde alınmıştır.

Özel yeteneği olan bu çocuklar, her vak'ada değilse de, çoğunlukla genel yetenek alanlarında da üstünlük göstermektedirler. Bu çocuklara ilişkin program tartışmaları bu makalenin amaçları dışında kalmaktadır.

-Üstün Zekalılık Nerede Başlar-

Sınıf öğretmenleri "Üstün Zekalılığın" nerede başladığını ve olağan yeteneğin nerede sona erdiğini merak ederler. Bu konudaki ölçüler bölge olanaklarına göre değişkenlik göstermektedir. Ülkenin çeşitli bölgelerinde üstün zekalılığın başlangıç sınırı olarak çeşitli küme ve bireysel zeka ölçerlerinde "115-150" Z.B lik bir değişkenlik görülebilmektedir.

Bu sınırlandırmalar öncelikle göreseldir. Z.B si 129 olan Pete ile Z.B si 131 olan Bobby arasında anlksal yönden bir ayırım yapılması zordur. Fakat, tüm programlarda, anlksal yönden bir sınır çizmek gerekmektedir. Eğer, Bobby üstün zekalılar programına alınır ve Pete alınmazsa, üstün zekalı olarak kabul edilen Bobby ile olağan sayılan Pete arasında anlksal açıdan oldukça belirgin bir farklılık olduğu belirtilir ki, bu tehlikelidir. Gerçekte zekadaki ayrılık, daha önce de belirtildiği gibi hissedilmeyecek derecededir.

Üstün zekalı çocuklar ve düzgülüler arasındaki sınır, ancak idarî yönden önemlidir. Yoksa, çocukları şu ya da bu tip diye ayırmak açısından önemli değildir.

TABLO 1

Anlksal Yönden Çeşitli Düzeylerdeki Okul Çocuklarının Yaklaşık Oranları:

Stanford-Binet zeka ölçümleri	Okul Çağındaki Oranı		Eğitimsel Beklentiler
	Orta sınıf	Üst Sosyo-Ekonomik sınıf	
140 Z.B. ve Yukarısı	% 0.5-1	% 2-3	Üniversite (Tıp, Hukuk, Temel ve Uygulamalı Bilimlerde doktora programları)
130 Z.B " "	% 2-4	% 6-12	
125 Z.B " "	% 5-7	% 15-20	
120 Z.B " "	% 10-12	% 30-40	Y. Okul (Lisans)
115 Z.B " "	% 16-20	% 45-60	

Tablo 1: Stanford-Binet zeka ölçerindeki çeşitli Z.B dağılımlarının okul çağındaki yaklaşık oranlarını göstermektedir. Bu bireysel zeka ölçeri, geçmişteki uzun yetenekleri, yeterli uygulamaları, düşük ve üstün düzeydeki yeteneği tanılamadaki üstünlüğü nedeni ile ölçüt olarak kullanılmıştır.

Eğer siz, olağan sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının devam ettiği bir okulda öğretmenlik yapıyorsanız, yetiştirdiğiniz çocuklar arasında Stanford-Binet zeka ölçerine göre 130 Z.B düzeyinde % 2-4 çocuk bulabilirsiniz. Ölçütünüzü 125 Z.B ye kadar düşürecek olursanız kümedeki üstün zekalı çocuk oranı bunun iki katından daha çok olabilecektir.

Sınıfınızın genel sosyo-ekonomik düzeyi tablo 1 de verilen ortalamanın oldukça üstündeyse, olağan toplum için verilen sayıyı üçle çarpmak gerekir. Böylece, 130 Z.B ve üzerindeki, bu çeşitten çevrelerde okula kayıt olanların % 10 dan fazlasını içine alabilir. Bu gibi avantajlı durumlara büyük kentlerin elverişli varoşları ile kent ve kasabaların durumu iyi olan okullarında rastlanmaktadır. Böylece, Stanford-Binet zeka ölçerinde 125 Z.B üzerindeki puanlar okul mevcudunun % 20 kadarını kapsayabilir. 120 Z.B ve üzerindeki çocuklar için, özel programlar geliştirip uygulamayı tasarlayan bu durumdaki okul yöneticisi, öğrencilerinin yarısına yakınının bu program içine gireceğini öğrenince şaşıracaktır.

Zekâ dağılımı yönünden bölgeler arasında beliren bu ayrılık, üstün zekâlılığın alt sınırını belirlemedeki büyük değişkenliğin nedenlerinden birisidir.

130 Z.B Daima 130 Z.B Değildir.

Zekâ ölçerlerinden çoğu 100 Z.B yi olağan çocuğun yetenek düzeyi olarak benimserse de ölçerlerin bundan çok yukardaki ve aşağıdaki Z.B değerlerinin anlamları oldukça değişiktir.

Tablo 2: genel olarak kullanılan beş zekâ ölçerinde 12 ve 14 yaşındakielerin elde edebilecekleri en yüksek puanları göstermektedir. Bir bakışta görüleceği gibi, Stanford-Binet zeka ölçerlerinde 190 puan alan bir çocuğun, Wechsler zekâ ölçerinde aynı puanı tuturması olanaksızdır. Böylece, ölçerden ölçere, Z.B değişkenlikleri üstün zekâlı çocuklar içinde beklenmelidir. Bu değişkenlik, çoğunlukla çocuğun anlayışındaki değişkenliği değil, ölçerlerdeki sınırların değişik oluşunu göstermektedir. İki numaralı tablo ayrıca, Otis grup zeka ölçeri kulla-

TABLO 2

Değişik İki Yaştaki Çocukların Zeka Ölçerlerinde Elde Edebilecekleri En Yüksek Z.B Puanları.

Zekâ Ölçerleri	Elde edilen en yüksek Z.B	
	12 Yaş	14 Yaş
Stanford-Binet	190	167
Çocuklar için Wechsler Zekâ Ölçeri	154 ^a	154 ^a
Otis Çabuk Puanlanan Zekâ Ölçeri (Beta Formu)	153	143
California Anlksal Olgunluk Ölçeri (İlkokul)	157	136
Lorge-Thorndike Zeka Ölçeri (Sözlü Batarya)	147	150 ^a

a- Norm (Ölçüt) tablosunda verilen en yüksek puanları göstermektedir.

nan okulların 140 Z.B üzerinde öğrenci bulmakta neden güçlük çekeceklerini de göstermektedir. Bu ölçerde elde edilen en yüksek puan 143 olduğuna göre, 140 Z.B elde edebilecek olan birisine rastlamak oldukça güç olur.

Sonuç olarak, kullanan kişi, söz konusu yüksek Z.B nin hangi ölçer aracılığı ile sağlandığını bilmedikçe bu ölçerin özelliklerini ve sınırlarını tanımadıkça Z.B nin bir anlamı olmayacaktır.

Üstün Zekalı Çocuk Kolaylıkla Saptanabilir mi?

Üstün zekâlı çocuklara yönelik plânlar yapılmazdan önce onların tanınması gerekir. Öğretmenler, sınıflarındaki üstün zekâlı çocukları tanılamakta ne kadar başarılı olabilirler? İlgili araştırmalar bu yönden pek cesaret verici değildir. Sınıf öğretmenleri birçok durumlarda önemli yanlışlara düşmektedir. Önce üstün zekâlı diye tanıladıkları çocukların bir çoğunun bu durumda olmadıklarını bireysel ölçerler göstermektedir. Daha önemli olan ikinci nokta, sınıf öğretmenlerinin üstün zekâlı saymadığı bazı çocukların bu ölçerlerde üstün zekâlı olduklarının ortaya çıkışıdır.

Birçok sınıf öğretmeni, ya üstün zekâlılığın belirtisi olarak ilişkisiz özelliklere yer vermektedir, ya da üstün zekâlılardan bazıları sınıflarda üstün zekâlı olduklarını göstermemektedirler. Belirgin olarak üstün zekâlı olan bir çocuk, bu özelliklerini uyanık olan öğretmenlerinden gizliyecektir. Böylece, araştırmalar, öğretmenlerin yapmış olduğu bu çeşitten tanılama yanlışlarını ve nedenlerini çözümlenmektedir.

Üstün zekâlı çocukların bazıları, olağanüstü başarılarıyla kendilerini belli eder. Durumlarını, ana babaları, komşuları ve öğretmenleri

kolaylıkla ayırt edebilir. Eğer üçüncü sınıftaki bir çocuk sekizinci sınıftakilerin kitaplarını okuyorsa, yetişkinlerle atom fiziği konusunda mantıklı bir biçimde tartışıyorsa, roket yapıyorsa, standartlaşmış ölçerler bu üstün zekâlı çocuğu tanılamaktan çok, ancak durumunu saptar. Tanılanması güç olan üstün zekâlı çocuklar, özel ilgi ve yardıma gereksinmesi en çok olanlardır. Öğretmenlerin tanılamada düştükleri yanlışların nedenlerinden birisi de, üstün zekâlı çocuğun sınıf çalışmalarına karşı istekli ve ilgili olacağı beklentisidir. Gerçekten bunların çoğu, sınıf çalışmalarına katılmaya isteklidir, belki de çok istekli. Kimi üstün zekâlı çocuk, ayrıntı ve uysallığa karşı direnme eğiliminde olduğundan, bu durumları öğretmenlerince davranış problemi olarak nitelendirilir. Kimisi de sınıf etkinliklerine katılmadıkları ve ilgilenmedikleri için öğretmenlerince ağır öğrenenler olarak adlandırılabilirler. Bu ilgilenmeme, kısmen sınıf etkinliklerinin yeterince uyarıcı olmamasından ileri gelebilir.

Yanlış kaynaklarından bir başkası da, sınıf öğretmenlerinin üstün zekâlı çocukların hepsinin, orta tabakanın üstünden ve meslek sahibi ailelerden geldiği ile ilgili olan beklentileridir. Böylece bir öğretmen, kentnin daha düşük sosyo-ekonomik düzeyinden gelen çocukları, giyiniş ve davranışları, beklentilerinin altında olduğunda kolaylıkla gözden kaçırabilir.

TABLO 3
Üstün Zekâlı Çocukları Tanılama Yöntemleri

Yöntem	Yetersizlikleri
Bireysel zeka ölçerleri	En iyi yöntem, fakat sınırlı olan; uzman, zaman ve hizmetleri sağlama açısından pahalıdır. Okulların sınırlı psikolojik hizmetleri nedeniyle, tarama aracı olarak kullanılamaz.
Grup zeka ölçerleri	Genellikle tarama için elverişlidir. Duygusal ya da güdüsel sorunları ve okuma güçlükleri olanları gereğince tanılamıyabilir.
Bilgi ölçerleri	Okul başarısı düşük olan yetenekli öğrencileri tanılamaz. Bunun dışında grup zeka ölçerlerinin yetersizliklerini gösterir.
Öğretmen gözlemleri	Çok başarılı olmayanlar, güdüsel ve duygusal problemleri ve okul etkinliklerine karşı ilgisizlik ya da saldırganlık gösterenleri tanılamıyabilir. Kesin olarak, standartlaşmış zeka ve başarı ölçerleri ile desteklenmesi gerekir.

Tablo 3, genellikle kullanılan, üstün zekâlı çocukları tanılama yöntemlerini özetlemektedir. Bireysel zekâ ölçerleri en güvenilir olanıysa da uygulayıcı uzmanların sayılarının ve zamanın azlığı

sonucu ancak grup zekâ ve başarı ölçerleri yolu ile yapılan tanılamaların pekiştirilmesinde kullanılabilir. Grup zekâ ölçerleri, ölçme araçları içinde kullanılması ikinci olarak gelen yeterli bir ölçektir. Testin uygulanmasında, güdülenmesi, ilgisi az olan ya da okuma yetersizliği bulunan çocuklar gözden kaçabilir.

Bilgi ölçen bataryalar da, okul başarısı ile ilgili sorunları olanlarla, grup zekâ ölçerinde gerekli başarıyı gösteremiyenleri gözden kaçırabilir.

Öğretmen gözlemleri yanıtıcı olmakla birlikte, üstün yeteneğe ilişkin davranış özellikleri ve öteki belirtilerin neler olduğu konusunda, yetiştirildiklerinde yeterliği artabilir. Öğretmen, kişisel gözlemleri ile bütün bu çocukları tanılamada yetersiz kaldığında ümitsizliğe düşmemelidir. Ruhbilimcileri de ellerindeki ölçme araçlarından yoksun bırakarak aynı duruma düşebilirler.

Üstün zekâlı çocukların tanılanmasındaki en iyi yöntem, bugün çoğu okullarda kullanılan grup zeka ve başarı ölçerleri ve bu çocukların davranış özellikleri konusunda öğretmenin iş başında yetiştirilmesidir. Grup tarama ölçeklerinde, üstün başarılı olanların durumu bireysel ölçeklerle kesinleştirilir. Bu yöntemlerle bile birkaç üstün zekâlı çocuğun gözden kaçırılması olasıdır. Fakat, bütün bu araçlar kullanılmadığı takdirde, bu durumdaki bir çok çocuğun ayırt edilememesi söz konusu olacaktır.

-Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri-

Öğretmenler hangi davranış özellikleri ile, üstün zekâlı çocukları tanırlar ve onlar için plânlar yapabilir?

Bu çocukların genel özellikleri, uzun yıllardan beri araştırma konusu olmuştur. Üstün zekâlı çocukların, olağan ve geri zekâlı çocuk kümeleri ile karşılaştırılması sonucunda bunların ne gibi özellikler gösterdikleri bulunmuştur.

Küme olarak üstün zekâlı çocukları öteki çocuk kümeleri ile karşılaştıracak olursak; genellikle üstün ve elverişli sonuçlar sağlamaktadırlar. Bununla beraber, üstün zekâlı çocuklar arasında yaşlarına göre boyca küçük, toplum içinde kendini huzursuz hisseden, duygusal bozukluğu olanlara da rastlanabilir. Bütün bu olumsuz özelliklerin bir arada bulunduğu bir öğrenci de sınıfınızda bulunabilir. Bu nedenle, grup incelemelerinden çok, vak'alar üzerinde, özellikleri açısından yapılacak incelemeler, üstün zekâlıların sorunlarını daha iyi tanımaya yardımcı olabilir.

Aile Geçmişleri: Yapılan bütün araştırmalar, küme olarak bu çocukların incelenen özellikleri ne olursa olsun, olağan çocuklara göre daha elverişli aile çevrelerinden geldiklerini göstermektedir. Bu çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik durumları, eğitimleri, gelirleri, ortalamasının üstündedir. Daha az boşanma olaylarına rastlanmaktadır.

Bütün bu araştırmalarda, genel bu görünümünden farklı görünen ilginç küçük bir azınlık ta bulunmuştur. Bu çocuklardan bazıları anlksal üstünlüğün gelişmesine hiç te elverişli olmayan çevrelerden gelmekteydiler. Bir çocuğun giyiminin yetersiz oluşu, ya da çok fakir bir semtten gelişi ve velisinin okul aile birliği toplantılarına hiç katılmaması, üstün zekâli olabilme olasılığının gözden kaçırılmasına sebep olmamalıdır.

Çelimsiz mi Güçlü mü? Yakın zamana kadar kamu oyunun sandığı gibi üstün zekâlular, küme olarak, az gelişmiş ve çelimsiz değildir. Çeşitli zamanlarda ve değişik yerlerde yapılan araştırmaların büyük bir kısmı, üstün zekâli çocukların boy, ağırlık, güç, hastalıklara karşı direnç gibi fiziksel özellikler açısından olağan çocuklara eşit ya da bir dereceye kadar daha iyi olduklarını göstermiştir.

Aynı zamanda, üstün zekâliliğin tanınmasında fiziksel özellikler kullanılmamalıdır. Yakışıklılık ve sağlıklı olma, sadece üstün zekâli çocuklara özge nitelikler değildir. Görünüş açısından her biçimde olabilirler. Bu yoldan tanınmaları kolay değildir.

Üstün Zekâlılar Dengesiz midir? Üstün zekâlularla ilgili hurafeler arasında, anlksal yönden üstün olmanın coşkusal dengesizlikle ilişkili olduğu, en çok inanılanlardandır. Günümüz araştırmaları, bunu desteklememektedir. Küme olarak üstün zekâli çocuklar, coşkusal yönden olağan çocuklardan daha çok dengelidir. Gerilimleri daha azdır, kişisel sorunlarını daha iyi çözerler. Bu, üstün zekâlılar arasında coşkusal bozuklukları olanlara rastlanmayacağı anlamına gelmez. Okullarımızda bu durumda olanlara oldukça sık rastlanabilir. Sınıfınızda böyle bir çocukla karşılaştığınız zaman, coşkusal dengesizliğini, üstün yeteneğinin sonucu olarak kabul etmeyin. Coşkusal dengesizliğinin nedeni, olağan çocuklarınkinin aynıdır.

Üstün anlksal güçle coşkusal bozukluğun bir arada gittiği üzerinde ısrarla duruluşunun nedenini düşünmek gerekir. Alışılmış olmayana "anormal" demek olağandır. Top oynamak yerine atom fiziği ile ilgilenen bir çocuk garip görülebilir.

Coşkusal sağlığın olağan insanların çoğunluğu tarafından temsil edildiği düşünüsü, son yıllarda haklı olarak eleştirilmiştir.

Kabul etmek gerekir ki, yaratıcı sanatlarda bir çok değerli yapıtlar, en anlamlı etkinlikleri sırasında coşkusal gerilimlerini açığa çıkaran kişilerce gerçekleştirilmiştir. Bu konuda en bilinen örnekler arasında Beethoven, Poe ve Van Gogh'u sayabiliriz. Kişisel gerilimlerini boşaltmaları sonucu, sanatkârların kendileri değilse bile, içinde yaşadıkları kültür önemli değerler kazanmıştır.

Son olarak, üstün yetenekle davranışsal dengesizliklerin birlikte gittiği inancından kendini kurtaramayanların ortalama yetenekli çocukların ana babaları olduğunu "eh benim oğlan bir dahî sayılmaz ama akli başında" gibi cümleler sarf ettiklerini belirtmek gerekir.

Üstün Zekalı Çocuktan Kim Hoşlanır? Anlıksal yetenek, yaşdaşları arasında kişi için destekleyici ya da engelleyici bir etmen midir? Bu konuda süratle gelişen bilgiler soruya açık ve kesin bir cevap bulmayı sağlamıştır. Son araştırmalar, toplumca benimsenmenin üstün zekayla olumlu bulunduğunu göstermiştir. Çocuk ne kadar zeki olursa, toplumca o kadar sevilip benimsenmektedir. Üstün zekalı çocukların bir küme olarak toplumsal tecrit ya da istenmemeye karşılaştıkları görüşü, gerçek değildir.

Bu konuda yapılan ilk araştırmalarda, Z.B ü 160 ya da daha yukarı olan çok üstün zekalıların ilgilerinin değişikliği yüzünden yaşdaşları ile olan ilişki ve anlaşmalarında zorluklarla karşılaşacakları savunulmaktaydı. Son araştırmalar, durumun hiç de böyle olmadığını, üstün zekalı çocukların yaşdaşlarıyla mükemmel bir uyum sağlayabildiklerini ortaya koymuştur. "Mary çok akıllı olduğu için sevilmiyor" gibi klişelerin savunulacak bir yanı yoktur. Her toplumsal uyumsuzluk olayı, ona özge nedenleri ortaya çıkaracak ölçüde ele alınmalıdır.

Bununla, üstün zekalı çocukların toplumsal sorunları olmadığı ileri sürülmektedir. Böyle bir çocukla karşılaşılırsa, sorunlarının gerçek nedeni büyük bir olasılıkla, zeka üstünlüğünün dışında kalan başka nedenlerdir. Üstün zekalı çocuğun arkadaşlarıyla geçinememesinin nedenleri, tıpkı olağan bir çocuğun yaşdaşlarıyla geçimsizliğinin nedenlerine benzeyecektir. Olgunlaşmamış coşkular, düşmanca ve saldırgan davranışlar ya da yaşdaşlarından oldukça değişik değerlere sahip olma, bu nedenlerin başlıcaları arasında olabilir.

Öğretmenler, genellikle sınıflarında üstün yetenekliler arasındaki, toplumsal bir klikleşmenin gelişmesinden çekinirler. Ayrıca, bu gibi kliklerin, yönetilmesi güç, kendini beğenme, hava ve tutumu yaratacağından korkarlar. Bu konuda özel sınıfların kullanılmasına karşı

direnenlerin ileri sürdükleri en önemli neden de, böyle bir tedbirin üstün zekâlılarda kendini beğenme tutumları geliştireceği inancıdır.

Böyle bir kuşkunun hiç bir zaman gerçekleşmeyeceğini düşünmek yanlış olur. Çünkü, çocuklar arasında kurulan dostluklar, yalnızca anlıksal yeteneklere değil daha bir çok değişik nedenlere bağlıdır. Örneğin; öğrencilerin evlerinin biri birine yakınlığı, arkadaşlığı etkileyen etmenlerden birisidir. İlkokulda, üstün zekâlı çocuk, olağan, hatta olağanın altında zeka düzeyleri olan bir çok arkadaşlar edinebilir; ve onlarca da arkadaş olarak seçilebilir. Şayet, sınıflarda bir takım klikleşmeler oluyorsa, bunun nedenlerini zeka benzerliğinde değil, sınıfsal ve mahalle ilişkileriyle, aileler arasındaki klikleşmelerde aramak gerekir.

İyi Bir Okul Başarısı Ne Derecede Yeterlidir? Bu konuda yapılan ilk araştırmalara göre, küme olarak üstün zekâlı çocuklar, okul başarısı ölçerlerinde, olağan yetenekli çocuklardan daha iyi sonuç sağlamaktadır. Haklarında daha başka bilgilerin sağlanamadığı durumlarda, öğretmenler, bulunduğu sınıf düzeyinde başarılı olan çocukları, başarmış saymaktadırlar.

Bu ölçünün, üstün zekâlı çocuklar için yeterli olup olamayacağı kuşku götürür. Z. B 150 olan 10 yaşındaki bir öğrenciden yalnız 5. sınıf düzeyinde başarı göstermesini beklemek, benimsenecek bir sonuç mudur?

Üstün zekâlı çocukların "Beklenen Başarı" durumlarını saptamak için yeni yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemlerin en tanınmış ve en çok kullanılanlarından birisi, şu formülle belirtilen:

$$\text{Başarı Bölümü} = \frac{\text{Başarı ölçerindeki yaş puanları}}{\text{Zeka ölçerindeki zeka yaşı}} \times 100$$

"Başarı Bölümüdür"

Buna göre; Takvim yaşı 7 ve zeka yaşı 10 olan bir çocuğun okuma ölçerlerinden 100 Başarı Bölümü elde edebilmesi için; başarı ölçerlerinden 10 yaş puanını tutturması gerekmektedir. Test ve Ölçme uzmanlarının bu gibi yöntemlerde ortaya çıkması muhtemel istatistik hatalar üzerinde bir çok makaleler yazmış olmalarına rağmen, uygulama devam etmektedir. Bunun nedeni, bu gibi basit formüllere karşı duyulan büyük istektir.

Son derece yüksek anlıksal yetenek düzeylerinde, başarı bölümünün ne denli anlamsız olduğu apaçık ortaya çıkmaktadır. 7 yaşında

bir çocuğun Stanford-Binet de 170 ZB aldığını düşünelim. Zeka yaşı ölçüt olarak kullanılırsa bu çocuğun 100 başarı bölümü tuturabilmesi için 6. sınıf düzeyinde başarı göstermesi gerekir. Bu; 7 yaşındaki çocuğun, üstün öğrenim yeterliği gösterebilmesi için 7 . ya da 8. sınıf düzeyinde başarı göstermesi demektir. Bu da böyle bir beklentinin ne kadar anlamsız olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu yanlış formül, bir çok araştırmalarda geri zekalı çocukların (başarı bölümleri yüksek olduğu için) üstün zekalılara oranla daha iyi öğrenci oldukları sonucunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gerçekten, böyle olup olmadıkları henüz cevaplandırılmamış bir yorumdur. Çünkü, Başarı Bölümü bu gibi karşılaştırmaları cevaplandırmada temel olarak kullanılamıyacak kadar yetersizdir.

Fakat, mademki ne takvim yaşı ne de zeka yaşı kullanılmayacak, üstün yeteneklilerden beklenmesi gereken başarı düzeyini saptayabilmek için nasıl pratik bir ölçü kullanılabilir? Üstün zekalı çocuklardan beklenecek başarı düzeyini saptamak için okuma ve matematikte, onlardan beklenebilecek başarı puanlarını içeren bir formül kullanılmaktadır. Okuma ölçerleri ve zeka puanları arasında .67 lik bir korelasyon olduğunu varsayarsak bunu şu formülle elde edebiliriz.

$$\text{Beklenen Başarı} = \frac{2x\text{Zeka Yaşı} + 1 x \text{Takvim Yaşı}}{3}$$

Buna göre; takvim yaşı 8 ve zekâ yaşı 11 olan bir çocuğun beklenen "okuma yaşı"

$$\text{Beklenen Başarı} = \frac{2x11 + 1x8}{3} = 10.0 \text{ olacaktır.}$$

Yaklaşık olarak 5. sınıfa tekabül eden 10 yaşın başarı düzeyi daha makûl bir beklenti olabilir. Daha önemlisi, böyle bir çocuğun beklenen başarısının 3. sınıf düzeyinin de altında olabileceğidir. Böyle bir çocuğun okuma becerisi 3. sınıftaki arkadaşlarından daha iyi ya da onlarınkine eşit bile olsa, düşük başarılı olacaktır. Aritmetik ölçeri ve zekâ puanları arasındaki korelasyonun .50 olduğu kabul edilir ve aynı yöntem kullanılırsa, aritmetik ölçerinde beklenen başarı için formül şöyledir.

$$\text{Beklenen Başarı} = \frac{Z.Y + T.Y}{2}$$

Bu örnekte, aynı çocuğun aritmetikteki beklenebilecek başarısı şöyle olur.

$$\text{Beklenen Başarı} = \frac{11 + 8}{2} = 9.5$$

Hesaplamalar, çocuğun aritmetikte beklenen başarısının bir dereceye kadar düşük olabileceğini telkin eder mahiyettedir. Beklentideki bu fark hem test kuramı hemde bulgulara uygun düşmektedir.

Aritmetikte gerilik sorunu: Birçok öğretmen, üstün zekâlı çocukların aritmetik testinde, okuma testinden daha düşük başarı sağladıklarını belirtmektedir. Oldukça üstün zekâlı 35 çocukla yapılan son araştırmalar-belirtiden birisinde bu araştırmaya konu olan 35 çocuktan 34'ünün, okumada; kapsamlı bir aritmetik testinin bazı bölümlerinde kendilerinden daha büyük yaştakilere denk puan aldıkları görülmüştür. Aritmetik puanlarının düşük oluşunun nedeni daha çok testlerin yapısından ileri gelmektedir. Bunu kanıtlayan birtakım belirtiler vardır.

Birçok standart başarı bataryaları içindeki aritmetik testleri dikey temele dayandırılarak geliştirilmiştir. Öyleki, toplama ile ilgili birkaç problem, çıkartma ile ilgili birkaç problem. Kısaca , temel işlemlerin herbirini kapsayan sorular söz konusu olmaktadır. Üstün zekâlı çocuklar okumayı ve buna ilişkin araştırmaları kendi gayretleri ile yürütüp geliştirebilecek durumda oldukları halde; aritmetik konusunda ilerleme sağlayabilmek için sistemli öğretime gereksinme duymaktadırlar.

Üstün yetenekli çocukların öğretim dışında (elde var, artık sayı) gibi kavram ve teknikleri geliştirebilmeleri, yaratıcılığın iyi bir belirtisi sayılırsa da, bunu yeterli bir düzeyde başarabilmeleri beklenemez. Sınav ve Yanılma yöntemi ile kendi kendine öğrenme, çoğunlukla bu konuda daha etkili yöntemlerle öğrenebilmeyi zorlaştırdıkları başka, yaratıcı yeteneklerin ketlenmesi sonucunu da verebilir.

Burada gerçekten önemli olan, bir çocuğun sayı sistemini, toplumsal ya da fen çalışmalarının temel kavramlarını kazanmasında anlayışı nedir sorusudur. Bu, kullanılan başarı testlerinin çoğu ile cevaplandırılmadığımız bir sorudur. En iyi düzenlenmiş testler bile, büyük ölçüde belleğe yerleştirilecek bilgilere dayanmaktadır. Üstün zekâlı bir çocuk başarı testindeki derecesini bir puan bile arttırmadan Ulusların saldırganlıkları ile, açlık arasındaki ilişki üzerinde yeterli bir anlayış kazanabilir; Ya da bir sayı sisteminin onar onar artışı yerine ikişerlik bir artışa daha elverişli olduğunu veya ışık dalgalarıyla ses dalgaları arasındaki ilişkiyi kavrayabilir.

Bunun için, bir çocuğun çalışmaları ile elde etmiş olduğu sezgisini ölçebilecek testlerin geliştirilmesi önde gelen gereksinimlerden birisidir.

-Başarabilecekken Başaramıyanlar-

Öğretmenlerin karşılaşılabileceği üzücü durumların başında, üstün yetenek gücü olduğu halde yeterince başarı gösteremiyen öğrencileri gelir. Kısacası bunlar, öğrenilmesi istenileni öğrenememektedirler. Bu üstün zekâlı fakat başarısı düşük olan çocuklara “Başarısı Düşük” olanlar denir.

Anlıksal güçlerinin gerektirdiği kadar başarı gösterememenin çeşitli nedenleri vardır. Düşük başarı üstün zekâlılarla, başarılı üstün zekâlıları karşılaştıran araştırmalar; düşük başarılılara özgü bazı uyum sorunlarının varlığını göstermiştir. Bu öğrencilerden bazıları, başarısızlığı ailelerinin ve çevrelerinin benimsedikleri değerlere karşı, açık bir saldırganlık biçiminde kullanır. Okul başarısına büyük önem veren aileler için, başarısızlık, güçlü ve etkili bir silâhtir. Bazı durumlarda ise, düşük başarı, duygusal sorunların bir yan ürünüdür. Çocuğun iç gerilimi, enerjisini o denli azaltmıştır ki, okul etkinlikleri için çok az gücü kalmıştır. Bazı öğrencilerde ise, başarısızlık, ailelerinin okumaya ve eğitime karşı olan olumsuz davranışlarını yansıtır.

Rol-Oynatma yöntemiyle yapılan son araştırmalar, bu çeşit okul başarısızlığının öğretim yöntemlerinden çok, çocuğun duygusal sorunları ile çok yakından ilgili olduğunu göstermiştir. Başarısı düşük olan öğrenciler, kendilerini, çevrelerine yeterli bir biçimde uyum sağlamada, duygularını ve ilgilerini açıklamada, kişisel çıkarlarını gözetmede; başarıları yeterli olan öğrencilerden daha çok engellendiklerini sanmaktadırlar.

Kısacası, öğretmenler, etkili ve yeterli öğretim planları yapabilmek için düşük başarının uyum ve davranışların geliştirilmesi ile sıkı sıkıya ilişkili olduğunu unutmamalıdır. Bu da, bu durumda olan öğrencilerin ruhbilimciler ya da okul sosyal hizmet uzmanlarınca verilecek rehberliğe gereksinimleri olduğunu gösterir. Öğretmenler, derslerde sıkılan, gereğince güdülenmemiş olan öğrencilerini, güdüleyebilmek için, yeni ve uyarıcı öğrenim materyalleri vermeyi denemelidir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin ilgilerini sürekli kılmak için gerekli olan güdülemeyi yapmaları, yararlı olmakla birlikte, bazı vak’alar üzerinde okul ruhbilimcisi gibi uzmanlara danışmak gereklidir.

Yüksek ZB Etkili Neden midir ?

Bu günki bilgilerimiz; “ödünlemenin değil korelasyonun doğa yasası” olduğu genellemesini desteklemektedir. Gelişimin herhangi bir alanında üstün olan çocuğun başka alanlardaki yetersizliği ile denkleştirilmesi beki adalete daha uygun olurdu. Aynı şekilde herhangi bir özrü olanın da başka gelişim alanlarında sağlayacağı üstünlüklerle ödünlemeyi gerçekleştirmesi mutlu bir sonuç olurdu. Halbuki, bilimsel araştırmalar bize bu genellemenin tam karşıtının doğru olduğunu göstermektedir. Toplumsal ve çoşkusul gelişimleri üstün olanların, anlıksal yeteneklerinin de üstün olacağı, buna karşılık toplumsal ve çoşkusul alanlar da iyi uyum sağlayamayanların ise aynı zamanda anlıksal yetenekleri de düşük olmaktadır.

Acaba, yüksek zekâ öteki iyi ve olumlu özelliklerin gerçekleşmesini kesinlikle belirliyebilir mi? Yüksek zekânın, toplumsal uyum ve aranırılığa neden olabileceği konusunda makûl bir örnek gösterilebilir. Üstün zekâlı çocuklar, toplumsal ilişkilere daha uyanık oldukları için, bu üstün duyarlıklarını arkadaş edinmekte başarı ile kullanabilirler. Ama, gerçekte böyle midir? Gerçekte, üstün zekâdan başka, toplum içinde aranılma ve istenmeye çok fazla etki yapan nedenler de vardır. Büyük bir çoğunlukla, üstün zekâlı çocukların ailelerinin daha sürekli ve dengeli olduğunu biliyoruz. Bu durumdaki çocukların toplumsal başarı ve yeterliklerinin üstün yetenekten çok, güvenli ve yeterli aile ilişkilerinin sözkonusu olduğu bir ortamdan gelmeleriyle ilişkili olduğunu söylemek daha mantıklı olur.

Böylece, üstün anlıksal yeteneğin ne ölçüde etkili olduğunu belirtmek için daha birçok araştırmanın yapılması gerekmektedir.

Üstün zekâlı çocukların özellikleri konusunda öğretmenlere ne gibi genel telkinler yapılabilir?

1. Üstün zekâlı çocukların diğer çocuklarda da görülen toplumsal, güdüsel çoşkusul ve akademik sorunları vardır. Gerçekte, bu gibi sorunların üstün zekâlılarda daha az görülüşü ana baba ve öğretmenleri rahatlatıcı bir durum değildir.

2. Eğer özel uyum sorunları varsa; öğretmen, bu sorunu ortaya çıkaran muhtemel nedenleri araştırmalıdır. Hernekadar bazılarında katkısı oluyorsa da tek başına üstün zekâ, hiçbir toplumsal ya da çoşkusul sorunun nedeni değildir.

Bu gibi zorluklar, yüksek zekanın doğal sonucu olarak düşünilemez; çünkü, üstün yetenekli olup da yeterli uyum sağlamış olanları da vardır.

3. Kötü güdülenme ya da düşük başarı gibi sorunların kaynağı, genellikle okulun dışındadır. Öğretmen ve diğer uzmanların işbirliği, soruna uygun çözümün plânlanmasını sağlayabilir.

4. Sorunların kaynağı araştırılmaksızın yapılan müfredat değişikliği, sorunlarının kökü derinde olan çocuklar da başarısızlığa uğrayabilir.

Üstün Zekalılar İçin Okul Programları

Ünlü mizahçı Robert Benchley'den 19. yüz yılda ortaya çıkan Amerikan Rus balık avcılığı sürtüşmesi üzerine bir rapor yazması istendiğinde Benchley: ne Amerikan ne de Rus görüşlerine ilişkin bir fikri olmadığını, bu nedenle soruna, balıklar açısından bakacağını yazdı. Tıpkı bunun gibi, kimi zaman sorunları, çocuklarla ilgilenenler açısından değil, bizzat çocuklar açısından incelemek gerekir.

Üstün Zekalı Çocuğun Karşılaştığı Sorunlar

Daha önce de belirttiğimiz gibi, üstün zekalı olmak, yaşdaşlarının karşılaştığı duygusal, güdüsel sorunlardan kurtulmayı ya da değer çatışmalarına uğramamayı gerektirmez. En uyumlu ya da en iyi güdülenmiş üstün zekalı çocukların bile üstün özellikleri nedeniyle ortaya çıkan özel sorunları vardır.

Üstün zekalı çocuk, sınıfında sunulan müfredat programlarına yeteneklerini ve ilgilerini zamanla intibak ettirmek zorundadır. Böylece, daha önceden öğrenmiş olduklarını, sınıfta sistemli olarak sunulan öğrenim konularına dayandırması gerekir. Öğretmenin müfredatta en çok önem verdiği "Temel Kavramları" henüz anlayamamış olan sınıf arkadaşlarının; bu yüzden konunun ilginç yönlerine katılamamalarını hoş görebilmelidir.

Üstün zekalı çocuğun karşılaşılabileceği bir başka sorun da arkadaşlarıyla olan ilişkileridir. Bir araştırmanın belirttiği gibi, üstün zekalı çocuğun aptallıklara tahammül etmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Normal zekalı arkadaşlarını kendine karşı tutum takınmaya sürükleyebilecek "bunu biliyormusun?", "tekrar anlatayım mı?" "bunu da bilmiyorsun çok aptalsın" gibi cümlecikleri kullanmaktan sakınmalı, Kendini toplumsal açıdan tecrit edebilecek böyle dikkatsizce harcanmış olan sözleri kullanmaktan kaçınmalıdır.

Üstün zekalı çocuk için önemli olan bir diğer sorun da, kendine öz olağan dışı düşünceleri belirtme ihtiyacıdır. Örneğin; sınıfta düzenli

bir biçimde işlenen, “Amerikan iç savaşı” konusunu, bu savaşın kölelikten başka nedenleri de bulunduğunu belirterek kesmesi doğru olur mu? Bazı tür suların ötekilerden daha iyi olabileceğini söyleyerek arkadaşları, belki de öğretmenin direnci ile karşılaşma tehlikesini göze almalı mıdır? Ya da öğretmenin özenle hazırladığı hava basıncını gösteren deneyi beğenmeyerek, bunun başka bir deneyle daha iyi ispatlanabileceğini ileri sürmeli midir? Yaşam ve ölüm hakkında, ilginç bir şiiri okuyarak arkadaşlarınca horlanmayı ya da onları huzursuz duruma düşürmeyi göze almalı mıdır? Yoksa bunu kendine mi saklamalıdır. Her üstün yetenekli çocuğun anlksal güçlerini ikide birde ortaya koyarak yaratacakları zorluklara karşı sınıf öğretmeni bilinçli olur ve anlayış gösterirse, onların şaşkıncı davranışlarından bir çoğu anlaşılabilir duruma girer.

Öğretmenlerin Karşılacağı Sorunlar

Üstün zekalı çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan öğretmenlerin karşılaşacağı sorunlar gerçekten önemlidir. İlk önemli sorun; Öğrencilerin anlksal yeteneklerinin büyük farklılıklar göstermesidir. Sınıflar yükseldikçe anlksal yetenekler açısından sözkonusu değişkenler artar. Tıpkı ayrı hızla yarışan otomobillerin yol uzadıkça aralarındaki mesafenin açılması gibi, anlksal gelişme hızları birbirinden farklı olan öğrencilerin uygulanan okul programlarında geçirdikleri süre arttıkça, aralarındaki fark da çoğalır.

Öyleki; bir zaman sonra öğretmen, öğrencilerinden bir kısmının en basit toplama ve çıkartma işlemlerinde bile güçlük çekmeğe devam ettiği halde geri kalan kısmınsa şimdiden cebir ve geometriyle rahatça uğraşabilecek duruma geldiğini görür. Öğretmen birbirinden bu denli farklı öğrencilerin gereksinmelerini gerektiği biçimde nasıl karşılayacaktır.

İkinci önemli sorun da öğretmenin sınıfındaki öğrencileri hakkında yeterli bilgisi olmayışıdır. Öğretmenlerin çoğu gerçekten de öğrencilerinin toplumsal sorunları üzerinde bilgi sahibi değildir.

Önemli bir yetersizliğin söz konusu olduğu üçüncü bir alansa, müfredat programlarının gerektirdiği bilgi ve becerilerle ilgilidir. Günümüzde ilkökul öğretmenlerinden, bilimin her dalında, matematik, dilbilgisi, güzelsanatlar, sosyal bilgiler ve daha bir sürü ayrıntılı konularda 6-14 yaşlar arasındaki genç kafaların kendisine yönelteceği soruları rahatlıkla cevaplayabilecek kadar iyi yetişmiş olması beklenmektedir.

Halbuki, gerçekte, üstün zekalı çocuk bilhassa kendisinin özel olarak ilgilendiği konularda öğretmeninden daha fazla bilgi sahibi olabilmektedir.

Program Zenginleştirilmenin Anlamı

Yukarıda değinilen sayısız sorunlara bir çözüm getirmek için “müfredatın zenginleştirilmesi” üstün zekalı çocuğun eğitiminde kullanılabilecek en iyi yaklaşımlardan biri olarak önerilmiştir. Bu ne demektir? Zenginleştirme, üstün zekalı çocuğun, üstün olduğu yanları ve belirgin anlksal becerilerini daha çok geliştirmeyi hedef alan bir etkinlik tipi olarak tanımlanabilir. Araştırmalar, bu temel becerileri belirlemiştir:

1. Kavramlar arasında çağrışımsal bağlar ve ilişkiler kurma yeteneği,
2. Gerçekleri ve görüşleri eleştirici bir tutumda değerlendirme yeteneği,
3. Yeni fikirler yaratma ve yeni düşünce yolları geliştirme yeteneği,
4. Karmaşık sorunlar karşısında mantıklı düşünme yeteneği
5. Başka kişileri, durumları ve zamanları anlama, kendi kişisel çevresinin özellikleri ile daha az kısıtlanma ve bağlanma yeteneği.

Şüphesiz hiçbir öğretmen, bu yeteneklerin tümünün ya da bir kısmının özellikle üstün zekalı çocuklara özge olduğu neticesini çıkarınamalıdır. Normal ya da geri zekalı çocuklarda da bulunan bu yeteneklere üstün zekalı çocuklarda çok daha gelişmiş olarak rastlanmaktadır.

Bu tedbirler, üstün zekalı çocukların özelliklerini geliştirecek biçimde planlanmadıkça, program zenginleştirme olmaktan çok, zaman öldürme anlamına gelir. Böylece sınıfının olağan ödevlerini bitirmiş olan üstün yetenekli öğrenciye ek bölme ve çıkarma ödevleri yüklemek angaryadan başka anlam taşımaz. Buna karşılık, uzun bir bölme işleminin yeni bir yöntemle kısa yoldan çözümlenmesinin öğretilmesi zenginleştirme anlamına gelir. Tarım üretimi ile ilgili olarak, kaynak kitaplarda bulunan bilgilerin taranıp çıkarılması bir angarya niteliğinde olduğu halde, tarım üretiminin iç politika ile ilişkilerinin araştırılması zenginleştirme sayılır.

Zenginleştirmeye Elverişli Çevreyi Sağlama

Normal bir ilkokul sınıf öğretmeni, zenginleştirmeye uygun olan çevreyi sağlayabilir mi? Birçok okullarda, tüm programın sorumlulu-

ğunu taşıyan sınıf öğretmenlerine programlara ek bazı yardımların yapılmasının yararlı olacağı benimsenmiştir. Yardımın oranı ve biçimi, çevreden çevreye ayrıcalık göstermektedir. Fakat amaç aynıdır. Şöyleki; Çocuğun kendi grubundan fazlaca ayrılmasına meydan vermeden, müfredat zenginleştirmesi için en elverişli çevreyi sağlamaktır.

Tüm Okul Programından Yararlanma

Okul yönetiminde en az rastlanan yöntemlerden birisi; üstün zekalı ilkokul öğrencilerini, kendilerine öz bir programla, özel bir okulda yetiştirmektir. Bu çeşit okullara çocuklar, üstün zeka bölümü, üstün başarı test puanları ve uygun davranış özellikleriyle seçilirler. Bu tür programların özelliği, sınıf mevcutlarının kısıtlılığı, üstün yeteneklilerin birbirleriyle etkileşimi ve birçok uzmanın kaynak kişi olarak kullanılabilmesinden oluşmaktadır.

Üstün zekalı çocuklara dönük bu tür programlarda olduğu gibi, burada da programların geliştirilmesi öncelikle öğrencilerin teşebbüslerine dayanır. Sınıf çalışmaları biçimcilikten uzak bir özgürlük içinde yürütülür. Sanat, dans, yabancı dil, fotoğrafçılık ve müzik gibi alanlarda özel ilgi ve yetenek kümeleri desteklenir. Bu çeşit okullarda yukarıdakiler yanında araştırma ve çalışma için, gerekli olan fırsatlar da verilir. Ülkede bu çeşit okulların çok az rastlanması da bu türden özel tedbirekarşı bir çok okul çevrelerinin direndiğini göstermeye yeter.

ÖZEL SINIF: Bazı okul bölgelerinde, üstün zekalı çocuklar için özel sınıf denemeleri zaman zaman ele alınmıştır. Çocukların bu programa seçilmesi özel okul için belirtilenlerin aynıdır. Çocuklar, anlaksal yeteneklerine dayanan konuları içeren kümelere ayrılır. Kümelere ayrılan bu çocuklar, müzik, sanat, beden eğitimi gibi konularda kendi yaşdaşlarıyla öğrenim görürler. Bu tür sınıfların programlarında, özgür bir öğrenim havasına, çalışmalarda öğrenci planlamasına, gerçek ve bulguları yorumlama yeteneğinin geliştirilmesine, muhteva ezberciliği yerine, akıl yürütme yeteneğinin geliştirilmesine öncelik ve ağırlık verilmektedir. Yabancı dil eğitimi de genellikle erken yaşlarda başlar.

DEĞİŞTİRİLMİŞ ÖZEL SINIF: Bazı okullarda üstün zekalı çocukları, günlük okul programlarının bir bölümünde, anlaksal yönden bir küme olarak bir arada öğretime alma, diğer bölümünde de kendi yaşdaşları ile bir arada tutma uygulaması yapılmaktadır. Bu programa öğrencilerin seçiminde de özel sınıf ve özel okullardakine benzer bir yol izlenmektedir. Değiştirilmiş özel sınıflarda alan çalışmaları, yabancı

dil, liderlik geliştirme, öğretimin öğrencilerce planlanması ve serbest çalışma gibi etkinliklere yer verilir.

GEZİCİ ÖĞRETMENLİK: Gezici öğretmenlik birçok durumda, değiştirilmiş özel sınıfla, öğrencileri normal sınıflarında tutma tedbirlerinin uzlaştırılması niteliğini taşır. Bu gibi durumlarda gezici öğretmenin olağan öğretmenlere, özel alanlarda danışmanlık yapması sözkonusudur. Ayrıca, özel bazı öğretim konuları için de üstün zekalı öğrenciler haftada birkaç saat öğretim yapar. Programın amacı, bu öğrencilerin hızla gelişen bilgilerini ve becerilerini, belirli ihtisas dallarında yeterli olan kimselerle geliştirmek ve belirli bilgi alanlarında kendini yetersiz gören olağan sınıf öğretmenine yardım etmektir.

Uyumlu üstün zekalı öğrencilerin eğitimi için düzenlenmiş olan bu çok çeşitli programlardan her biri, ötekinden farklılık gösterir. Çünkü, bunlar mahalli özellik ve koşullar gözetilerek hazırlanır. Gerçekten, programlar arasındaki benzerlik, ayrılıklarından çoktur. Hemen hemen bütün programlarda ortak olan özellikler şunlardır:

1. Günlük öğretim programının bir kısmında üstün zekalılara ayrı grup olarak öğretim yapma,
2. Programların planlanmasında öğrencilere daha çok sorumluluk verme,
3. Yaratıcı ve yorumlayıcı etkinliklere daha çok yer vererek, ezberleme ve basit beceri geliştirici etkinliklere daha az zaman ayırma,
4. Küçük çalışma kümeleri oluşturma,
5. Katı ve rutin ders işlemeyi azaltarak, daha çok serbest çalışma ortamı yaratma ve esnek zaman cetveli yapma.

VAK'A İNCELEME YAKLAŞIMI: Üstün zekalılar arasındaki geniş bireysel farklılıklar dikkate alınarak bazı okullarda, üstün zekalılar bireysel olarak sistemli bir biçimde incelenir. Bu programda, öğrenciler, önce ruhbilimsel ölçerlerle tanınır. Daha sonra bir dizi kapsamlı test ve görüşmelerle her bireyin belirli ilgi ve gereksinimleri saptanır. Sınıf öğretmeni, ruhbilimci, okul yöneticisi ve diğer ilgililerden oluşan bir kurul bulguların ışığı altında, çocukların gereksinmelerine uygun özel bir program geliştirmek üzere toplanır. Bu program bir uzman tarafından yönetilir. Eğer uzman yoksa, okul müdürü bu işi yapar. Özel sorunları olan üstün zekalı çocuklar için bu oldukça uygun bir yaklaşımdır.

Sınıf Atlatmalı mı Atlatmamalı mı?

Uzun yıllar “sınıf atlatma” okul yöneticileri ve ana babalarca küçümsenen bir tedbir olarak görülmüştür. Kısa pantolonu ile küçük bir çocuğun kolejde okuması, kendinden büyük sınıftakilerin alaycı bakışları, aileleri ürküten bir görüntüydü. Bu çeşitten sınıf atlatma deneyimlerinde çocukları fiziksel, toplumsal, coşkusal olgunluk düzeyine bakmaksızın anlıksal açıdan yaşdaşları arasında bırakmanın şüphesiz çocuklarda bazı zararları olmuştur. Bütün bu başarısız atılımlara rağmen, üstün zekalılar için sınırlı bir sınıf atlatma, eğitim politikasında tekrar önem kazandı ve çeşitli araştırma bulguları ile desteklendi.

Sınıf atlatma sürecinin büyük bir kısmı, ortadereceli okullar ve daha yukarı düzeylerde yapılmaktaysa da, sınıf atlatma denemelerinin bir çoğu da ilkokul düzeyinde olmuştur. Sınıf atlatma yöntemlerinden birisi; çocuğun olağan yaştan önce okula başlamasını sağlamaktır. Öğrencilerin sadece takvim yaşlarına göre birinci sınıfa alınmalarının ne mantık, ne de araştırma sonuçlarına göre benimsenecek bir yanı olmadığı çoğunlukla kabul edilmektedir. Bugün okul örgütlerince keyfi olarak benimsenmiş bulunan okula kabûl yaşı, ne eğitim öğretimdeki yeni gelişmeleri ne de 6 yaşındaki çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almaktadır.

Massachussets, Pennsylvannia ve Nebraska gibi değişik eyaletlerde uygulanan, erken başlatma programlarının değerlendirilmesi, oldukça elverişli sonuçlar sağlamıştır. Okula erken başlayan öğrenciler bir küme olarak normal yaşta alınanlara her açıdan eşit hatta, üstün nitelikler göstermiştir. Nebraska’da yapılan değerlendirmede, küme olarak erken başlayanlar, toplumsal kabûl ve başarı açılarından; birinci sınıf sonunda yaşdaşlarından daha iyi; sağlık, işbirliği, önderlik ve duygusal uyum açılarından da en az onlara denk bulunmuştur.

Bu sürecin benimsenmesini en fazla engelleyen, yarattığı sorunları olmuştur. Erken başlatma, beş yaş ve üstündekilerin kapsamlı yetenek ölçekleri uygulanmasını gerektirmektedir. Bu, yeterli ruhbilim hizmetleri olmayan okulların böyle bir hizmeti sağlamalarını güçleştirmektedir.

Hızlandırmayla ilgili diğer bir tedbir de, çok az kullanılmakla beraber, sınıf atlatmaktır. Meslek dışında olanlar çoğunlukla hızlandırmayı bu anlamda kullanırlar. Günümüzde genellikle (olağan dışı vak’alar hariç) bu türden sınıf atlatma en az benimsenen bir hızlandırma yöntemi sayılmaktadır. Bu süreç atlatılması tasarlanan sınıfta

edinilecek temel bilgilerin öğrenilmesini sağlayacak biçimde düzenlenmelidir.

Sınıf atlatmanın bir diğer uygulaması da ilk okulu sınıf esasına göre değil, devre esasına göre düzenlemektir. Böylece, üstün yetenekli öğrenci, üç yıllık devreyi daha kısa sürede bitirerek, okul programında ileriye doğru hareket edebilir. Bu süreç öncelikle, yetenek düzeyine ek olarak toplumsal ve coşkusal uyumları düzenli olan öğrencilere uygulanır. Güvenilir araştırmalar, ilkokullarda sınırlı hızlandırmanın, üstün zekâlı öğrencilerde göze batacak bir zararı olmadığını, öğrencilerin normal okul süresini 6 ay ile 1 yıl daha kısaltabildiklerini göstermektedir.

Müfredat Değişiklikleri

Müfredatın zenginleştirilmesinin benimsenmesi halinde, bunun önemsiz değişikliklerle üstün zekalıların gereksinmelerini de karşılayacağı anlamına geleceği kabul edilmiş sayılır. Fen ve matematik alanlarında uygulanan bazı deneysel öğretim programları ilk ve orta okullarda uygulanan olağan müfredat Programlarının üstün zekalıların gereksinmelerine uygun düşmediğini göstermektedir. Bu yöntemde basınç kavramı; buzdolabı, üzerinde gösterilerek anlatılır. Ses dalgalarının özellikleri ise havuzdaki su dalgacıklarına benzetilir.

Eleştirilere göre bu yaklaşım, öğrencilere sınırlı bazı çağrışımlar yapmayı sağlarken, öte yandan da fen bilimleri öğreniminin temel soyut kavramlarını geliştirebilmesini önlemektedir.

Buna karşıt olan yaklaşımda ise, fen bilimlerinin herhangi bir çalışma alanını temel olarak düşünüp kavramlarını tanımlamak ve tanıtmak; öğrencileri alan hakkındaki, daha kapsamlı anlayışlarına göre kendi uygulamalarını yapmaya bırakmaktır. Bu yaklaşımın müfredatta nasıl bir değişiklik yapacağını astronomi ile ilgili bir ünitenin işlenişinde görmek mümkündür. Birinci yöntemde yapıldığı gibi, güneş sistemini inceleyecek yerde öğretmen, maddenin yaratılıp oluşmasını tartışabilir. Maddenin oluşumunu incelemek bir çok astronomlara göre, astronominin güneş sistemini incelemesinden daha önemli ve temel bir konudur. Fizikte ise bunun anlamının, ses dalgaları ve bunların fonksiyonlarının incelenmesi yerine, daha temel bir kavram olan dalga hareketlerinin işlenmesi biçiminde olacaktır. Böylece öğrenci, ses dalgaları, ışık dalgaları ve radyasyon arasındaki ilişkiyi görebilecek ve evrenin yapısı hakkında daha geniş bir anlayış kazanabilecektir.

Matematikte uygulanan birkaç deneysel yaklaşım ise, ünlem verilen matematikteki temel kavramsal çerçevelerden birini öğretmenin, bireysel süreçlerle öğretmeden daha yararlı olduğunu göstermektedir. Oldukça iyi organize edilmiş olan dersler tümevarım yöntemi ile verilmekte, öğrenciler temel matematik kavramlarını öğretmen yardımı ya da ders kitabı olmaksızın öğrenebilmektedir. Tümevarım yöntemi, öğrencilerin herhangi bir matematiksel anlayış kazanmadan ve temel ilkeleri uygulama yollarını öğrenmeden, ezberlemeğe girişmelerini önlemektedir.

Bu yaklaşım, üstün zekalıların çoğunun hoşlanmadığı alıştırma ve tekrarları ortadan kaldırmaktadır. Çünkü, öğrenciler ilkelere uygulamalar arasındaki ilişkileri sistemli sunuşlar halinde gözleyerek öğrenme yasasını bulabilmektedir.

Hernekadar “Temel kavramların” üstün zekalılara ilkokulda öğretilmesi cazipse de, normal öğrencilerin bu kadar yüksek düzeydeki soyutlamaları anlayabilmeleri şüphe götürür. Bu nedenle, bu yöntem, özellikle üstün zekalı gruplarla kullanılabilir.

“Temel kavramlar” yaklaşımı, bu yöntemin ortaya çıkarabileceği karmaşık sorunları ve cevapları olan konularda geniş bilgisi bulunan öğretmene daha ağır sorumluluk yükler. Böylece, bu deneysel uygulamalar, yeni müfredat yaklaşımları için yetiştirilen öğretmenlere gerekli görülmektedir.

Üstün Zekalıların Öğretmenliğini Kimler Yapmalı

Bu tür çocukların öğretmenlerinin niteliklerinin başında, kapsamlı bir meslek tecrübesine ve yapılan hataları kabul edebilme yeteneğine sahip olmaları gelmektedir. Herşeyi bildiğini sanan ve kendisinin bütün bilgilerin kaynağı olduğunu iddia eden bir sınıf öğretmenin, üstün zekalı çocuklar arasında çok geçmeden başarısızlığa uğrayacağı açıktır. Üstün zekalı çocukların öğretmenlerinden beklenen özellik, rahatça “bilmiyorum” diyebilmesi, ve bunun yanında çocuğu uygun kaynaklara yöneltmesidir. Öğretmenin geniş bir tecrübeye sahip olması çocukların daha canlı ve daha kişilikli bir öğrenim yaşantısı sağlmasına büyük ölçüde yardım eder.

Bu alandaki birçok uzmana göre “üstün zekalıları” eğitmek için öğretmenin de üstün zekalı olmasına gerek yoktur. Bu gibi iddialar, üstün zekalı çocukların başarılı öğretmenlerinden ne kadarının ortalama zekalı olduğunu gösteren delillere dayanmamaktadır. Bir öğret-

menin, üstün zekalı çocuklarla çalışması için en azından normalin üstünde bir zekaya sahip olması gerekeceği akla daha yatkındır.

Üstün zekalı çocukların öğretmenlerinin nitelikleri hakkındaki bilgilerin yetersizliği, bunlara öğretmenlik yapanların sayısı ile bunlara dönük programların çok sınırlı oluşundan ileri gelmektedir. Temel sorumluluğu üstün zekalı çocuklarla çalışmak olan, eğitim personeli kullanmaya doğru bir eğilim görülmektedir. Üstün zekalılarla çalışmak için yetişen öğretmenlerin sayılarının artması, onların özelliklerinin neler olduğunu incelemeyi kolaylaştıracaktır.

Programların Değerlendirilmesi

Özel programlar, bu çocukları normal okul programlarından daha çok uyarmakta ve eğitmekte midir? Özel programlar çekici görülmektedir. Bazıları onun yaratıcı olacağına inanmaktadır. Ama, gerçekten böyle midir?

Özel Programlar Başarılı Oluyormu?

Oldukça basit görünen bu soruyu nasıl cevaplandırabiliriz? Anket yoluyla özel programlardan yararlanmış öğrenciler bulup, ne düşündüklerini sorabilir miyiz? Şüphesiz hayır. Bu yöntemle belirlenen olumsuz cevaplar, bir parça şüpheyle karşılanmalıdır.

İlk olarak, mezun olanların önemli bir yüzdesi anketi cevaplandırmaz. Cevap vermek istemiyenlerin programdan hoşlanmadıklarını varsaymak akla yakın olur. Buna ek olarak, anketlerle ilgili araştırmalar cevap verenlerin olumsuz yaşantıları olsa bile, ankette bunu belirttiklerini göstermektedir.

Programların nasıl etkili olduğu konusunda öğretmen görüşlerini belirtmeye çalışmak da, bilinçli ya da bilinçsiz tercihler açısından benzeri sonuçları verebilir. Özellikle bu bilgiler, isim belirtmek zorunluluğu sözkonusu olmadığı halde, program yöneticileri tarafından derlendiğinde baş gösterebilir.

Diğer bir değerlendirme yönteminde üstün zekalı çocukların başarılarının kendi sınıf arkadaşları ya da yaşdaşları ile karşılaştırılarak yapılabilir. Üstün zekalıları, bir küme olarak karşılaştırdıkları yaşdaşlarından özel program takibetmiş olsun ya da olmasın daha iyi durumda olacaklarından, bu yöntem "hileli zar" olarak adlandırılmaktadır.

Herhangi bir okulda, arkadaşlarınca en çok benimsenen, en zeki ve en uyumlu çocuklar; rast gele bir kümeyle karşılaştırıldığında, bu

çocukların okul çalışmalarında ya da araştırmacıların ölçeceği diğer değişkenlerde daha iyi oldukları ortaya çıkacaktır. Gerçekte, bilgi ve beceri edinmeyi kısıtlayıcı bir programın uygulanması yoluyla da bu çocukların ortalama yaşdaşları düzeyine indirilebileceği şüphe götürür.

Üstün zekalı çocukları, normal sınıflarda tutulan benzerlerinin tutumlarıyla karşılaştırmak daha yeterli bir yaklaşım olabilir. Bu çeşit karşılaştırmalarla yapılan araştırma sonuçları özel program görmüş üstün zekalılar için okul öğrenimi açısından daha elverişli olduklarını göstermiştir. Gerçekten normal derslerdeki başarıları açısından iki grup arasında bir fark olmasa bile, özel programlardaki çocuklar, yabancı dil gibi ek dersler gördükleri için, bilgi durumları öteki üstün zekalılardan daha fazla olacaktır.

Bu araştırmaların önemli sonuçlarından birisi de özel sınıflarda okuyan üstün zekalılarda kendini beğenmişlik ya da üstünlük duygularının gelişmesine neden olmadığını göstermektedir. Gerçekte üstün yetenekli çocuğun kendi benzerleri ya da kendisinden üstün olanlar arasında bulunuşu alçak gönüllü olmayı sağlayacak bir etkidir.

Üstün yeteneklilerin bu biçimde karşılaştırılması elverişli bir yaklaşım olmakla beraber, sağlanacak sonuçların yeterliği bu grubun özel programa başlamazdan önce, tüm yönlerden gerçekten biri birine denk olabilmesine dayanmaktadır. Bunu başarabilmek kolay değildir.

Araştırmacının karşılaşılabileceği sorunu kestirebilmek için, öğretmenin, yeni başlıyan özel programa hangi üstün zekalı çocuğu alacağını sorması yeterlidir. Oldukça faal ve nüfuzlu olan aileler, çocuklarının niteliklerine uygun bu çeşitten özel programlara alınmaları için ellerinden geleni yapacaklardır. Güdülenmeleri güçlü ve başarıları üstün olan bu öğrencilerini, şüphesiz, önce öğretmenleri özel programlar için önerecektir. Böylece dikkatli bir araştırmacı, deney grubunu karşılaştıracığı kontrol grubunu, bunların dışında kalanlardan oluşturma güclüğü ile karşı karşıya kalacaktır. Normal sınıflarda anlıksal yetenekleri denk çocuklar arayacaktır. Fakat bunlar, aile nüfuzu, üstün başarı ya da çok güdülenme açılarından özel sınıflardaki çocuklara denk olmayacaklardır. Çünkü, bu sınıflardaki üstün yeteneklilerin kaymak tabakası, özel sınıf için alınmış olacaktır.

Aynı eleştiri sınıf atlatma ile ilgili birçok değerlendirme için de geçerlidir. Okulların çoğunda üstün zekâlı çocuklardan sadece en uyumlu olanları sınıf atlatılmaktadır. Sınıf atlamamış olan üstün zekalıların,

sınıf atlatılanlarla karşılaştırılmasında, sınıf atlatmadan çok, başlangıçtaki farklılıklar nedeni ile sınıf atlamış olan grup lehine bir sonuç elde edilecektir.

Son olarak; öğretmen, araştırmacının özel programları değerlendirmek için gerek olan bütün araçlara da sahip olmadığını görecektir. Örneğin; Üstün zekalı çocukların başarılarının ölçülmesi sorununu ele alalım. Özel programların, yaratıcılığı orijinal düşünmeyi, kazanılan bilgilerle yeni durum ve gelecekle ilişkiler kurabilmeyi, güç sorunların nedenlerini bulabilme yeteneklerini geliştirdiğini kabul edelim. Standart başarı ölçekleri, bu çeşit programlara başlamazdan önce ve sonra verilebilir. Fakat ne işe yarayacaktır? Amerikan devriminin ya da başka herhangi bir devrimin “nedenlerini” anlamlı bir biçimde inceleyebilmek başarı testinin, sosyal bilgiler bölümünden alınacak puanı ne ölçüde arttıracaktır? Tabanı “2” olan bir sayı sistemini kullanabilme yeteneği testin aritmetik bölümüne fazladan kaç puan kazandıracaktır. Arkadaşlık üzerine yazılmış akıcı bir şiirin çocuğun dile olan hakimiyetinin değerlendirilmesinde herhangi bir katkısı olacak mı? Sayısı az olmasına rağmen, bazı başarı testlerinin bu gibi kaypak nitelikleri ortaya çıkarabilecek biçimde hazırlanmaları yönünde çabalar sarfedilmektedir. Bu çabalara rağmen, özel bir küme içinde eğitilen bazı üstün zekalı çocukların standart başarı testlerinde yüksek puan almamalarına karşın, anlamlı ilerlemeler kaydedebildikleri bir gerçektir.

Öğretmenlerin Değerlendirilmesi

Değerlendirme, uzman araştırmacılar için böyle bir sorun iken, öğretmen, bu çocuklarla ilgili çalışmalarını gereğince değerlendirebilir mi?

1. Sınıf öğretmenleri, üstün zekalı çocukların grup içindeki durumlarını değil, çocukları kendi gizil güçlerine göre değerlendirmeleri gerektiğini unutmamalıdır. Üstün zekalı bir çocuk, grup içinde daha başarılı bir durumda olsa bile, durumu gizil gücüne göre çok elverişsiz olabilir.

2. Öğretmen, üstün zekalı çocuğun yaratıcı bir biçimde düşünmesine ve çalışmalarında orijinallik bulunmasına yardımcı olmalıdır. Çocuğun şiir, kompozisyon ve diğer güzel sanat dallarındaki ürünlerini bir araya toplayarak yıl sonunda çocuğun üzerinde kendi etkisinin ne olduğunu ölçebilmelidir.

3. Çocuk bilgi edinmeye istekli midir? ve bunu nasıl sağlayabileceğini kestirebilir mi? Öğretmen, çocuğun kendisinden istenmeden, fazladan yaptığı çalışmalarını da bir değerlendirmeye tabi tutmalıdır. Kaynakları kullanabilme yeteneği yıl boyunca bir gelişme gösterebilmiş midir? Öğretmen bu ve buna benzer yöntemlerle kendi değerlendirmesini ve çocuk üzerindeki etkisini anlayabilir.

Bu değerlendirmeyi yaparken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da şudur: Öğretmen çocuğun tüm çalışmalarının bir kaydını tutmalı ve başka güvenilir ölçülerden yararlanmalıdır. İnsan belleğinin muntazam kayıt ve evraklarla desteklenmedikçe pek güvenilir olmadığı unutulmamalıdır.

